

پیش‌خواران

به بهانه انتشار مجموعه خاطرات سیاسی و اجتماعی آیت‌الله سیدعلی اصغر دستغیب

چالش‌های انقلاب در استان فارس

■ **شاهد توحیدی**

آیت‌الله حاج سید علی اصغر دستغیب تولیت کنونی حضرت شاهچراغ(ع) در شهر شیراز،در زمره روحانیون مبارز و پرسابقه این شهر به شمار می‌رود.
خاطرات وی - که از

منابع مهم بازخوانی انقلاب در استان فارس به شمار می‌رود- نخست در آغازین سالیان دهه ۷۰ و توسط مرکز اسناد انقلاب اسلامی نشر یافت و سپس با اضافاتی و در دو جلد، توسط همان مرکز روانه بازار کتاب شد.
ناشر در دیپاچه‌ای کوتاه بر این اثر، در باب اهمیت ثبت خاطرات شاهدان انقلاب، چنین آورده است: «با آنکه خاطره‌نویسی و خاطره‌گویی در روزگار ما مورد قبول و توجه جدی قرار گرفته، به معنای امروزین آن رواج و سابقه چندانی در ادب و تاریخ این سرزمین نداشته است. در آثار گذشتگان رد و نشان خاطره‌نویسی را می‌توان در زندگی‌نامه‌ها، تذکره‌ها، سفرنامه‌ها، وقایع‌نامه‌ها و حساب‌الحال‌ها و امثال آن جست‌وجو کرد.
خاطره بنابر اتفاق رأی تاریخ‌نویسان از جمله منابع مهم تاریخی به شمار می‌آید.
خاطره‌ها و خاطره‌نگاشته‌ها از حیث نقش و حضور راوی در وقایع و مقاطع تاریخی، فراگیری موضوع و محتوا، چگونگی نقل و نگارش و توجه صاحب خاطره به رعایت دقت در نقل و پرهیز از دیگرگون‌نمایی ارزش و اعتبار می‌یابند.
نهیض اسلامی ملت ایران به رهبری امام خمینی (ره) در ذیل و تداوم تاریخ اسلام و قیام‌های حق طلبانه شیعه و هم در گستره تاریخ ایران و دوران معاصر از چنان عظمت و اهمیتی برخوردار است که سال‌های مسال می‌باید در آن مطالعه و مذاقه شود.
در این میان شناخت چند و چون حوادث پیدا و پنهانی که از نخستین بارقه‌های

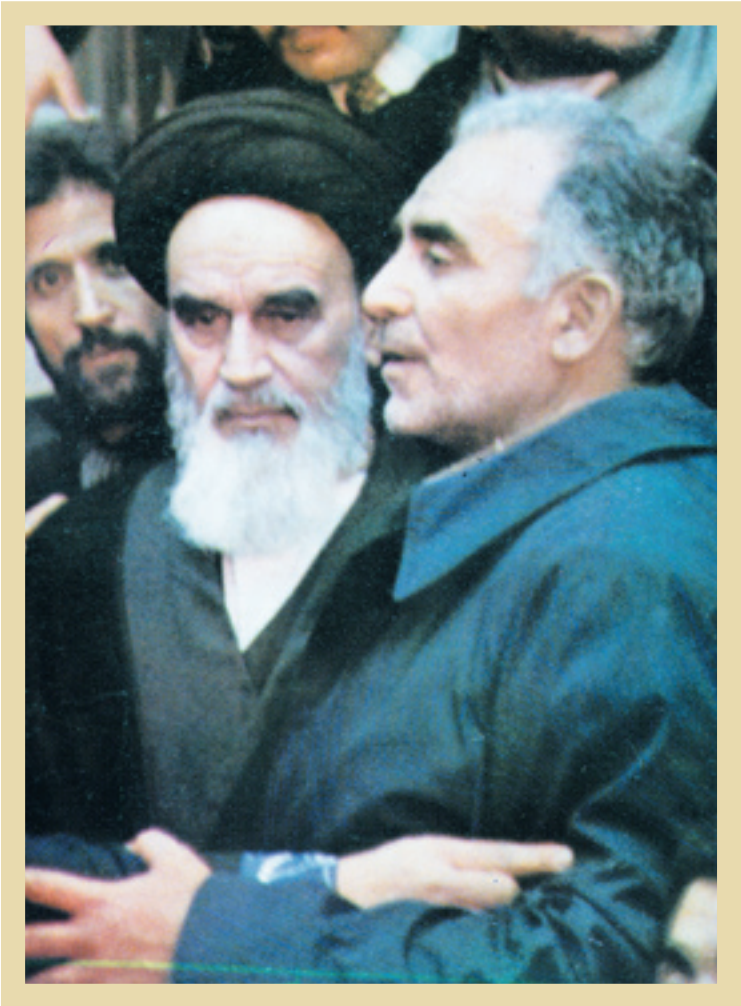
▼**آیت‌الله سید علی اصغر دستغیب**

قیام تا «انفجار نور» به وقوع پیوسته به طریق اولی بر ذمه زیان و قلم آثانی است که در بطن و متن این واقعه بزرگ حضور داشته‌اند.
نقل و نگارش و تدوین خاطرات و مشاهدات انسان‌های آزاده و برانگیخته‌های که از طلوعیه قیام بارنگر رهبری و نهضت بوده‌اند می‌تواند روشنگر نکته‌ها و ناگفته‌ها و شناسای تلاش و همت ایشان باشد و فراتر از این در بازشناسی و پژوهش تاریخ جامع انقلاب اسلامی به کار آید.»

آیت‌الله سیدعلی اصغر دستغیب راوی این مجموعه خاطرات نیز، در دیپاچه خویش بر این اثر می‌نویسد: «انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (قدس سره) قیامی الهی بود که در امتداد خط حرکت انبیاي عظام و خصوصاً حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی(ص) و ائمه مومنین(ع) به وقوع پیوست. میلیون‌ها انسان حق طلب با ندایی آشنا همچون دریای تاریخ جامعت انقلاب اسلامی به ایمان نشستن گرفته از قدرت لایزال حق تعالی به پیروزی رسیدند و همچنان برای حراست از رهاوردهای عظیم انقلاب افتخار آفرین و بی‌عنی استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی ثابت و استوار ایستاده و به عنوان ملتی مقاوم و ایثارگر الگوی جهانیان شدند.

اینتجانب در این میان قطره‌ای از آن دریای بیکران بوده‌ام و اگر در سایه الطاف الهی و برکات اولیای بزرگوارش گامی ناچیز برداشته‌ام هرگز قابل‌خطور به خاطر نیست تا چه رسد که لایق تحریر خاطره باشم.
لکن با توجه به توضیحات کتبی یا حضوری بعضی مسئولان گرانقدر مبنی بر ضرورت ثبت و ضبط وقایع انقلاب و درخواست ارسال مکتوبی از خاطرات، احساس وظیفه نموده و این مجموعه را تهیه و تقدیم داشتم.
شسایان ذکر است قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، ساواک و شیراز به وسیله مردم مؤمن و انقلابی تسخیر شد و اسناد و مدارک توسط اشخاص مختلف از آن محل خارج شد، در همان اثنا یکی از خواهران تلفنی اطلاع داد که برونده اینجانب در منزل ایشان است و متعاقباً آن را به خودم تحویل داد که پس از پیروزی انقلاب و تهیه فتوکی از صفحاتش اصل آن را به محلی که جهت جمع‌آوری و نگهداری اسناد و مدارک تعیین شده بود بازگرداندم.
بنابراین اسنادی که در آخر این نوشتار بازنویسی شده نسخه‌هایی از فتوکی همان برونده می‌باشد.
با توجه به لزوم ارائه اصل اسناد نمونه‌هایی نیز در بخش ضمایم، به صورت پالایش نشده آن آمده است.»

۱۲ بهمن ۱۳۵۷، سال فرودگاه مهرآباد تهران. شهیدسید علی عراقی در کنار امام خمینی، او از جمله فعالان اقتصادی بود که از بنی‌نهضت اسلامی بیان بی‌بوست

مروری بر رویکردهای مبارزاتی امام خمینی در حوزه اقتصاد

کانون‌های دینی بازار در خدمت انقلاب اسلامی

بازاری‌ها بنیانگذار این تشکل‌ها بوده‌اند. با کناره‌گیری روحانیت از سیاست در دوره مشروطه و گرایش قشر متنفذ مالک-تاجر به دربار که حاصل آن روی کار آمدن رضاخان در صحنه سیاسی ایران بود، پیوند روحانیت و بازار برای مدت کوتاهی آسیب دید.
پیدایش نفست در ایران و مبارزات همپای روحانیت و بازاریان برای استیفای حقوق ملت ایران

در سال‌های اولیه قرن بیستم، کشف‌نفت در ایران فرصت بسیار مناسبی را برای توسعه اقتصادی کشور ایجاد کرد اما ناگازآمدی حکومت تک‌صدایی و خودکامه دسترنج کشاورزان و دامداران تأمین می‌شد. این روند همچنان تا اواخر دوره قاجار ادامه داشت و حکومت هم گویی هیچ وظیفه‌ای جز دریافت مالیات از مردم نداشت و درد و رنج آنها برایش بی‌معنی بود. مردم برای رفع گرفتاری‌ها و ناله و شکایت از حکام جور، جایی جز بیت مراجع و علما را نمی‌شناختند و آنان هم تا جایی که امکان داشت در برابر جور و ستم دربار و حکام مقاومت می‌کردند. روحانیت به دلیل آنکه پس از دوره صفویه، از طریق خمس و زکات و نذورات، استقلال مالی پیدا کرده بود، از همان زمان نوعی پیوند سیاسی- اقتصادی بین روحانیت شیعه و بازاری‌های مسلمان برقرار شده بود. این پیوند در جنبش تنباکو به رهبری میرزا شیرازی به خوبی قدرت و تأثیرگذاری خود را نشان داد و در انقلاب مشروطه، در راه مبارزه با استعمار جلوه باشکوه‌تری پیدا کرد.
بازاری‌ها، تاجر و بازرگانان مسلمان با حمایت مالی از نهضت مشروطه که به سرمدماری روحانیت شکل گرفته بود، توانستند تحولات بعدی در تاریخ معاصر ایران را بی‌ریزی کنند.
نقش بی‌بدیل بازار در نهضت مشروطه و در نهضت ملی شدن صنعت نفت بر همگان آشکار است و نیازی به اثبات ندارد. در همه نهضت‌های آزادی‌خواهانه ایران، نام بازار با مبارزان و انقلابیونی چون فدائیان اسلام و بعدها جمعیت مؤتلفه اسلامی، گره خورده و اکثراً خود پیدا کرد و با اینکه ایران در رواج روند نوسازی خود قرار

تاریخ

کفشد و کو ۸۸۴۹۸۴۳۷

و خانواده‌های زندانیان سیاسی در تسریع روند پیروزی انقلاب اسلامی سهم به‌سزایی ایفا کردند. البته کمک‌های مالی بازاری‌ها به انقلاب هرگز سبب نشد که امام حساب ویژه‌ای برای بازاریان متمول باز کنند.

■ **جمعیت‌های مؤتلفه اسلامی، نماد هم‌بیمانی بازار با نهضت اسلامی**

بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری و تقویت انقلاب اسلامی، طبقه متوسط شهری داشت که در دوران خفگان دوره رضاخانی کلاز فرایند توسعه کنار گذاشته شده بود و در پرتو رهبری و هدایت‌های امام با دیگر گروه‌های اجتماعی همراه شد و برای پیروزی انقلاب از بذل مال و جان خود دریغ نکرد. این طبقه با روحانیت مبارز همراه شد و در مقابل رژیم پهلوی که بر تمام مراکز اقتصادی مهم و اصلی جنگ انداخته بود، به تشکیل نهادهای سیاسی و صنفی و به تقویت نهضت امام پرداخت.

پس از اعتراض امام به تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی در سال ۱۳۴۱ و مجبور کردن دولت علم به الغای آن، نهضت امام شکل علنی به خود گرفت. در این هنگام سه هیئت مذهبی تهران در مسجد امین‌الدوله، مسجد شیخ‌علی و هیئت اصفهانی‌ها که عمدتاً متشکل از کسبه و تجار معتبر بود، به دستور امام با یکدیگر ائتلاف کردند و جمعیت مؤتلفه اسلامی مرکب از کمیته مرکزی، شورای روحانیت و کمیته نظامی تشکیل شد. اغلب اعضای کمیته مرکزی متشکل از افراد باسابقه فدائیان اسلام بودند، از جمله سیدعلی اندرزگو، مهدی عراقی، صفاغ فردی، صادق امامی، محمد بخارایی، نیک‌نژاد، هاشم امامی، محمدجواد باهنر و عسکراولادی. جمعیت مؤتلفه اسلامی در تسریع نهضت امام و مدیریت بخش‌های مختلف در روند انقلاب اسلامی یکی از تأثیرگذارترین تشکل‌ها در تاریخ معاصر است که توانست بر پایه اعتقادات دینی و تحت رهبری امام، نقش عمده‌ای را در پیروزی انقلاب اسلامی ایفا کند. جمعیت مؤتلفه اسلامی بسیار به روحانیت اعتقاد داشتند و پس از درگذشت آیت‌الله کاشانی به سوی امام آمدند و در بهار ۱۳۴۲ به فرمان ایشان تشکیل مؤتلفه را به وجود آوردند. آنان اعلامیه‌های امام را که از نجف می‌فرستادند، تکثیر و بین مردم پخش می‌کردند. اسناد باقیمانده از ساواک هم نشان می‌دهد خمس و نذورات و هدایایی که بازاری‌های مسلمان و تشکل‌های دینی برای امام می‌فرستادند، در پیشبرد انقلاب تأثیر اساسی داشته‌اند. پس از قیام ۱۵ خرداد ۴۲، هم‌راهی اقشار متوسط شهری و بازاری‌ها با نهضت امام شکل منسجم‌تر و کارآمدتری پیدا کرد و با استفاده

از تجاری‌که در انقلاب مشروطه و نهضت ملی نفت به دست آمده بود، بستن بازار و اعتصاب‌های اعتراضی به یکی از اصلی‌ترین ابزار مبارزه با رژیم پهلوی جامعه‌امیز، به ویژه در بخش کشاورزی ثمری و نداشت و به رغم بالا رفتن ناآگاهی درآمد نفت در دهه ۵۰، اقتصاد ایران در حال از هم‌پاشیدگی بود.
نقش فعالان اقتصادی در نهضت امام خمینی
انقلاب اسلامی سبب جذب تمامی اقشار و طبقات اجتماعی به وجود آمد و همگامی با بین آنها شد. از این رو در عین حال که انقلاب اسلامی صیفه پررنگ فرهنگی- دینی دارد اما وجه اقتصادی و بی‌عدالتی اجتماعی نیز در آن نقش پراهمیتی دارد. در این شرایط، امام با یادآوری نقش ارزنده بازاری‌ها در جنبش‌ها و نهضت‌های آزادی‌خواهانه و تحولات سیاسی معاصر و با پرداختن از تجارب تاریخی در نهضت مشروطه و نهضت ملی نفت، زمینه‌جذب هر چه بیشتر بازاری‌ها و تاجر و بازرگانان با روحانیت شیعه را فراهم و این تشکل سیاسی- اقتصادی را به سمت مبارزه با رژیم پهلوی هدایت کرد.

رونق اقتصادی در دهه ۴۰ این امکان را برای بازاری‌ها فراهم آورد که بر حمایت خود از بنیادهای مذهبی در شهرهای بزرگ بیفزایند و در اواسط دهه ۵۰ این مؤسسات دینی به قدری قدرت داشتند که می‌توانستند دورافتاده و در شهرها به محله‌های فقیرنشین اعزام کنند تا در ارتقای سطح بینش و آگاهی مردم بکوشند. بنابرین بازار از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، همگام با شروع نهضت امام نقش بی‌بدیلی در حمایت‌های مالی از حرکت‌های آزادی‌خواهانه، اعتصاب و بستن بازار و تقویت نهادهای مذهبی مبارز داشت. رژیم پهلوی توانسته بود با استفاده از ابزارهای سرکوبی چون ساواک بر همه جامسلط شود اما قادر نبود بازار و مساجد را به صورت کامل کنترل کند، به همین دلیل هم بازار، کانون اصلی انقلاب شد. کمک مالی بازاریان در طول سال‌های مبارزه و گسترش نهضت امام در سراسر کشور ادامه داشت و آنان در قالب ارسال خمس اموال خود برای امام و با کمک به مبارزان

داشت، مردم به لحاظ معیشتی در تنگنای عجیبی گرفتار شدند. اصلاحات ارضی برای اقتصاد ایران جز وابستگی جامعه‌امیز، به ویژه در بخش کشاورزی ثمری و نداشت و به رغم بالا رفتن ناآگاهی درآمد نفت در دهه ۵۰، اقتصاد ایران در حال از هم‌پاشیدگی بود.

■ **نقش فعالان اقتصادی در نهضت امام خمینی**
انقلاب اسلامی سبب جذب تمامی اقشار و طبقات اجتماعی به وجود آمد و همگامی با بین آنها شد. از این رو در عین حال که انقلاب اسلامی صیفه پررنگ فرهنگی- دینی دارد اما وجه اقتصادی و بی‌عدالتی اجتماعی نیز در آن نقش پراهمیتی دارد. در این شرایط، امام با یادآوری نقش ارزنده بازاری‌ها در جنبش‌ها و نهضت‌های آزادی‌خواهانه و تحولات سیاسی معاصر و با پرداختن از تجارب تاریخی در نهضت مشروطه و نهضت ملی نفت، زمینه‌جذب هر چه بیشتر بازاری‌ها و تاجر و بازرگانان با روحانیت شیعه را فراهم و این تشکل سیاسی- اقتصادی را به سمت مبارزه با رژیم پهلوی هدایت کرد.

رونق اقتصادی در دهه ۴۰ این امکان را برای بازاری‌ها فراهم آورد که بر حمایت خود از بنیادهای مذهبی در شهرهای بزرگ بیفزایند و در اواسط دهه ۵۰ این مؤسسات دینی به قدری قدرت داشتند که می‌توانستند دورافتاده و در شهرها به محله‌های فقیرنشین اعزام کنند تا در ارتقای سطح بینش و آگاهی مردم بکوشند. بنابرین بازار از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، همگام با شروع نهضت امام نقش بی‌بدیلی در حمایت‌های مالی از حرکت‌های آزادی‌خواهانه، اعتصاب و بستن بازار و تقویت نهادهای مذهبی مبارز داشت. رژیم پهلوی توانسته بود با استفاده از ابزارهای سرکوبی چون ساواک بر همه جامسلط شود اما قادر نبود بازار و مساجد را به صورت کامل کنترل کند، به همین دلیل هم بازار، کانون اصلی انقلاب شد. کمک مالی بازاریان در طول سال‌های مبارزه و گسترش نهضت امام در سراسر کشور ادامه داشت و آنان در قالب ارسال خمس اموال خود برای امام و با کمک به مبارزان

۱۳۵۷،طی از همپیمانی کارکنان صنعت نفت

۱۳۵۷،تاریخ از همپیمانی کارکنان صنعت نفت

فشار، ناراحتی‌های بیشتری را برای مردم فراهم آورد. برای مقابله با این برنامه‌های دولت غاصب و تأمین نیازهای مردم در داخله، تحقق شرایط زیر لازم است:

۱- نظامیان و مأموران انتظامی از مناطق و مراکز نفتی بیرون بروند و دخالتی در امور مربوطه نکنند و از ایجاد هر گونه ارعاب در بین کارکنان خودداری نمایند.

۲- نفت و فرآورده‌های نفتی فقط به اندازه مصرف داخلی تولید شود و از صدور نفت به خارج، تا سقوط رژیم غیرقانونی، جلوگیری کامل به عمل آید.

۳- ارتش و نظامیان حق امتکار ممواد نفتی را که برای مصرف داخلی تهیه می‌شود ندارند و از آن باید جلوگیری شود.
با توجه به مراتب بالا مقتضی است جنابعالی، که در اداره صنایع عظیم نفت دارای سابق و مشورت فراوان هستید، یک هیئت پنج نفری مرکب از حجت‌الاسلام جناب آقای حاج شیخ‌اکبر هاشمی فرسنجانوی و جناب آقای مهندس مصطفی کتیرایی و دو نفر دیگر را با نظر خودتان و مشورت آقایان تعیین نمایند. این هیئت، تحت سرپرستی جنابعالی، مناطق نفتی را بازرسی نموده و در امر تولید نفت با احراز شرایط ذکر شده در بالا نظارت بنمایید؛ ضمن ابلاغ مراتب تشکر ملت ایران از کارگران زحمتکش و کارمندان محترم، عده لازم را به بازگشت به سر کار و ادامه تولید نفت در حد مصارف داخلی دعوت فرمایید؛ و شرایط بالا را به کارمندان و کارگران تذکر بدهید که اگر دولت غاصب هر یک از شرایط بالا را نقض نمود جریان نفت به کلی قطع گردد و به سایر اعتصاب‌کنندگان ملحق گردند. و بدین ترتیب مسئولیت عواقب قطع نفت به عهده دولت غاصب و غیرقانونی خواهد بود. از مدیریت‌نفت نیز انتظار داریم که در این امر مهم و حیاتی و در این مرحله حساس کنونی با این هیئت همکاری صادقانه و همه‌جانبه بنمایند.»

■ **نقش بازاریان در مدیریت اعتصابات**

در جریان اعتصابات هم مدیریت کار به دست بازاری‌ها و تشکل‌های مذهبی بود که با روحانیت و رهبری انقلاب رابطه بسیار نزدیکی داشتند. اعتصابات به قول مهندس بازرگان آخرین تیر در ترکش ملت و جلوه دیگری از وحدت مردم علیه رژیم شاه و یک حرکت رو به جلو بود که با مدیریت و درایت امام به تمام کشور تسری پیدا کرد. اولین کسانی که دست به اعتصاب زدند، معلمان و پسر از آنها دانشجویان دانشگاه‌ها بودند. دانشگاه تیز پس در میان دانشگاه‌های سراسر ایران در این زمینه پیشقدم بود. کمی بعد اعتصاب به وزارتخانه‌های دولتی و بیمارستان‌ها هم کشید و در ۴ تیر ۵۷ کارکنان بانک مرکزی ایران اعتصاب کردند. سپس کارمندان وزارتخانه‌های نیرو، دارایی، مخابرات، دادگستری و سازمان برنامه و بودجه به اعتصاب پیوستند. اعتصاب کارکنان شرکت نفت که روز پس از فاجعه ۱۷ شهریور آغاز شد، شریان اصلی حیات رژیم-را قطع کرد. این اعتصاب به تدریج به کارخانه‌ها، راه‌آهن و حمل و نقل عمومی هم کشید. در این میان اعتصاب کارکنان گمرک که همیشه چندین برابر حقوقشان رشوه می‌گرفتند از همه جالب‌تر بود. اعتصاب کارکنان صنعت نفت با خشونت رژیم روبه‌رو شد اما آنان با هم به سر کار خود بازنگشتند. رویدادی که موجب خوشحالی و تحسین امام شد. ایشان در پیامی از این اقدام کارکنان صنعت نفت که موجب پیروزی انقلاب و سربلندی ملت شد، چنین یاد می‌کنند: «سلام من و ملت ایران بر کارگران و کارمندان شرکت نفت ایران! رحمت خداوند تعالی بر شما آگاهانی که با اعتصاب پرازش خود، روی ملت را سفید نمودید! اعتصاب شما هر روز و هر ساعت باارزش و کوینده است، از رزشمند برای ملت غارتزده ایران که از جریان این طلای سیاه و مخزن پربرکت کشور که سال‌هاست خائنان به غارت داده‌اند و نفتخواران به غارت برده‌اند، جلوگیری کرده و از هذر دادن مال ملت باغشتمند، رویدادی که موجب خوشحالی کوینده خائنانی که چوب حراجش را پشتوانه‌ای برای بقای حکومت طاغوتی خویش و تخت لژزان شیطانی خود می‌دانند. هر ساعت اعتصاب شما خدمتی است به خداوند تعالی و به کشور اسلام...»
و در جای دیگری چنین گفتند: «نهضت ما گرچه مرون همه اقشار ملت است، گرچه همه اقشار ملت نهضت را همراهی کردند، چه بانوان تمام ایران و چه مردان بیرومند ما، لکن بعضی اقشار یک فرهنگیان و بازاریان و اصناف، اعتصاب شرکت نفت و مخابرات و شرکت واحد و مطبوعات و اعتصاب سایر ادارات و مؤسسات دولتی او[خصوصی که برای نجات میهن و برای خدمت به اسلام و مسلمین بوده است، تشکر می‌نمایم...»

و بدین گونه بود که در پرتو همدلی، وحدت و یکپارچگی ملت و درایت و هوشمندی حضرت امام، انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۵۷ پیروزی رسید.